

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE**

**Interpretarea viselor: o analiză freudiană,
jungiană și fenomenologică**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Copoeru Ion**

**Student-doctorand:
Grigorescu Crina-Maria**

2024

Cuprins

Introducere.....	1
1. Perspectiva freudiană asupra viselor	12
1.1. Studii științifice asupra viselor.....	12
1.1.1. Relația dintre vis și starea de veghe	14
1.1.2. Conținutul visului și rolul memoriei în vis.....	16
1.1.3. Proveniența viselor și stimulii acestora	19
1.1.4. Uitarea viselor după trezire	27
1.1.5. Caracteristicile psihologice ale visului.....	29
1.1.6. Etica în vis	34
1.1.7. Teoriile și funcția viselor.....	40
1.1.8. Legătura dintre vis și maladiile psihice	44
1.2. Modalitatea freudiană de interpretare a viselor	46
1.3. Despre teoria împlinirii dorințelor prin vis	50
1.4. Deformarea întâlnită în vis.....	52
1.5. Conținutul visului și sursele acestuia	56
1.5.1. Evenimentele recente și indiferente întâlnite în vis.....	56
1.5.2. Sursa infantilă din vis	60
1.5.3. Sursa somatică din vis	60
1.5.4. Visele comune sau tipice	63
1.6. Activitatea visului	65
1.6.1. Activitatea de comprimare	65
1.6.2. Activitatea de deplasare.....	66
1.6.3. Tehnici de redare a viselor	67
1.6.4. Symbolismul din vis.....	69
1.6.5. Absurdismul din vis.....	71
1.6.6. Relația dintre afecte și vis	72
1.7. Perspectiva psihanalitică asupra procesului oniric	73
1.7.1. Procesul de uitare al viselor.....	74
1.7.2. Este visul împlinirea unei dorințe?	77
1.7.3. Despre refulare	79
1.7.4. Relația dintre conștiință și inconștient.....	80

2. Introducere în analiza jungiană asupra viselor	84
2.1. Visele – calea spre inconștient.....	84
2.2. Concluzii asupra perspectivei jungiene	145
3. Fenomenologia visului	146
3.1. <i>Daseinanalysis</i> : o abordare nouă, elaborată de către Medard Boss.....	146
3.2. Conștiința visătoare.....	148
3.2.1. Edmund Husserl: visul între percepție și imaginație.....	149
3.2.2. Eugen Fink: relația dintre <i>presentification</i> și vis.....	151
3.2.3. Visul ca poveste a subiectului	152
3.2.4. Critica lui Jean Héring asupra perspectivei lui Sartre	153
3.2.5. Jan Patocka: superioritatea realului față de vis	154
3.2.6. Theodor Conrad: adevărata iluzie a visului.....	155
3.2.7. Concluziile lui Nicola Zippel despre fenomenologia visului.....	156
3.2.8. Julia V. Iribarne: asupra fenomenologiei visului	158
3.3. Contemporaneitatea viselor	160
3.3.1. Metoda <i>RVP</i> : un proces filosofic de interpretare a viselor.....	160
3.3.2. De la fenomenologie la neurofiziologie	171
Concluzie.....	174
Bibliografie.....	178

Cuvinte cheie: interpretarea viselor, știința viselor, fenomenologia viselor, perspectivă freudiană, perspectivă jungiană, conștiința visătoare, relația dintre conștiință și inconștient, analiza viselor, terapia prin vise, vindecarea prin vise, relația dintre vis și starea de veghe, modalitatea freudiană de interpretare a viselor, sursele viselor, psihanaliza viselor, contemporaneitatea viselor, proces filosofic de interpretare a viselor.

Rezumat

Ipoteză și obiective

Cât de des auzim pe cineva vorbind despre vise? Despre acel fenomen ce are loc în timpul somnului, nu despre visuri, acele obiective ce și le propune fiecare om de-a lungul vieții, căci aici există o diferență fundamentală. Visăm, dar cel mai adesea uităm ce visăm. Nu acordăm importanță evenimentelor ce au loc în timpul somnului (asta dacă excludem coșmarurile), și abia așteptăm să ne trezim, ca să ne continuăm datoriile zilnice. Din acest motiv, și cu o atitudine revoluționară, teza de față propune că visele au o putere despre care, cei mai mulți dintre noi, nu știm absolut nimic. Visele, atunci când sunt interpretate și înțelese, ne pot ajuta să ne îmbunătățim felul de a trăi, felul de a privi lucrurile și percepția pe care o avem asupra aspectelor mai puțin plăcute din existența noastră. La fel ca oricare alt fenomen, visele nu sunt niște experiențe întâmplătoare, fără sens, care apar, doar așa, ca să nu ne plictisim în timpul somnului; ele transmit semnale și mesaje atunci când ceva nu funcționează bine la nivel fizic sau psihic. Adevărat, există și vise complet lipsite de sens, foarte haotice și ireale; dar chiar și cele mai surprinzătoare dintre ele, ne pot desluși un mesaj important; acea latură nouă a experienței noastre, pe care în starea de veghe și în mod conștient, nu am fi capabili să o observăm. Visele, așa cum vom putea vedea prin lucrarea de față, au abilitatea de a ne ajuta să învingem fobii, depresii, anxietăți, dar și probleme mai puțin nevrotice. Ele au fost analizate timp de mii de ani, cu toate acestea, ele au fost menționate fragmentar de către mai mulți filosofi și oameni de știință; fiind puțini cei care și-au dedicat cercetările în mod complet acestui fenomen. Motiv pentru care, pentru a putea observa o imagine completă și pentru a desfășura o analiză filosofică cât mai complexă, au fost introduse și studiile realizate de către doctori din alte domenii, cum ar fi Freud sau Jung; descoperirile lor fiind esențiale pentru a demonstra ipoteza noastră. În elementele din conținut vom putea observa și o abordare fenomenologică, finalizând lucrarea prin introducerea descoperirilor contemporane și realizând astfel o evoluție a teoriilor despre vis.

Sinteza capitolelor

Prin *Interpretarea viselor*, Sigmund Freud, cunoscutul părinte al psihanalizei, își propune să demonstreze că visele pot fi deslușite, înțelese și inclusiv interpretate. Abordând o atitudine încrezătoare, Freud pornește în lucrarea sa într-o călătorie complexă prin universul viselor. El cochetează cu diferitele teorii apărute până atunci și analizează toate aspectele ce ne pot duce mai aproape de comprehensiunea acestui fenomen nocturn. Printre descoperirile sale, întâlnim patru tipuri diferite de excitații somatice care contribuie la formarea viselor (dar care nu reprezintă sursa lor în totalitate) și clasifică diferitele teorii create, accentuând astfel legătura lor cu maladiile psihice și cu ajutorul cărora subliniază aportul terapeutic pe care visele sunt capabile să ni-l ofere. Fără să se depărteze prea mult de la ipoteza că visele pot fi interpretate, o sarcină suficient de dificilă, având în vedere că majoritatea cercetătorilor neagă acest lucru prin afirmații clare că visele sunt absurde și fără sens; psihanalistul reușește să introducă în opera sa modalitățile sale de interpretare, și împreună cu ele, vise proprii pe care le discută în mod detaliat. Deși a fost contrazis, criticat și defăimat, direct sau indirect, Freud susține cu tărie că visele ar reprezenta împlinirea unei dorințe. O afirmație foarte îndrăzneață, având în vedere caracterul limitator pe care și-l atribuie necontestat. Pornind pe acest drum, și adoptând o rigiditate greu de combătut, Freud susține, că indiferent de vis, acesta este împlinirea unei dorințe, fie ea conștientă sau refulată; indiferent că este recentă sau poate de mult uitată. Mai mult, el crede că inclusiv acele vise cu caracter penibil sau de angoasă, ar reprezenta împliniri de dorințe; iar cei opuși teoriei sale, fie pacienți, cititori sau cercetători, ar fi predispuși la vise de *contradorință*, care sunt reprezentate de dorința de a-l contrazice pe teoretician.

Un alt aspect important pe care îl vom întâlni în cel dintâi capitol și pe care îl vom discuta și în perspectiva jungiană asupra viselor, este reprezentat de simbolismul din vise, unde, din nou, întâlnim rigiditatea freudiană, deoarece pentru el, simbolurile din vis, fie desemnează membrul masculin, fie cel feminin (și aici găsim o listă numeroasă de obiecte/imagini ce le putem întâlni în timpul somnului). În ultimul rând, abordarea se îndreaptă în spre relația dintre conștiință și inconștient, esențială pentru lucrarea de față, având în vedere, că nu numai Freud, dar și Jung, este de părere că visul este „calea regală spre inconștient”. Prin urmare, această latură a cercetării ne poate ajuta să observăm avantajul pe care îl au visele, și diferitele aspecte inconștiente pe care ni le pot desluși în timpul nopții. Teoria freudiană nu este nici ea completă, dar este, incontestabil, complexă,

din acest motiv, nu poate lipsi în susținerea ipotezei noastre, deoarece, avantajele terapeutice ale viselor reies în mod evident. Dar să trecem și la cel de-al doilea capitol.

În partea a doua a acestei teze, abordarea se transformă în una practică, deoarece, în a sa *Analiza viselor*, Carl G. Jung, dezbate și interpretează împreună cu participanții la seminarul său, treizeci de vise ale unui singur pacient. Este vorba despre un afacerist de 45 de ani, inteligent, cultivat, căsătorit, cu copii și nu foarte nevrotic, dar totuși sensibil. Problemele sale din căsnicie îl îndeamnă pe visător să ceară ajutorul dr. Jung. Contrar părerilor majoritare întâlnite până atunci, și Jung, în ciuda trăsăturilor fantastice pe care le au visele, este de părere că pot fi supuse unei analize și sunt esențiale pentru psihoterapia analitică. La fel ca și Freud, și el acceptă existența unei realități psihice care constă dintr-o parte inconștientă din mintea umană, dar pentru el, acest inconștient, nu mai este personal, cum era pentru Freud, ci colectiv. Pentru ambii cercetători, aceasta ar fi sursa primordială a viselor; însă pentru Jung, visele sunt aparținătoare atât trecutului, cât și viitorului. Mai mult, Jung descoperă o structură dramatică a narațiunii, întâlnită la majoritatea dintre vise; care încep variabil printr-o expunere în care există enunțuri de loc, de identitate a figurilor umane din vis, și rar, indicii de timp; după aceea, intriga începe să se desfășoare și culminează emoțional. Cu toate acestea, pentru Jung, înțelegerea viselor nu se bazează numai pe o explicație cauzală, cum susține Freud, ci pe înțelegerea scopului lor; adică ce înseamnă visul pentru visător și viața acestuia, odată ce s-a realizat o interpretare corectă.

După cum am menționat deja, și pentru Jung, simbolismul are un rol important pentru interpretare, dar perspectiva lui este complet diferită. În timp ce Freud reduce simbolismul său fix la simple semne sau simptome, Jung păstrează o viziune deschisă și consideră că semnificația lor nu poate fi cu adevărat optimă până ce nu s-a luat în considerare și contextul apariției lor; după ce circumstanțele de viață ale visătorului și orientările sale conștiente au fost stabilite. Motiv pentru care decide să păstreze o continuitate și să analizeze visele unui singur pacient. În plus, pentru Jung, este necesară construcția, vis cu vis, a referentului sau contextului imperativ; iar pentru a putea realiza acest lucru, este necesar ca interpretul să cunoască cât mai multe detalii despre viața visătorului; aspect despre care și Freud avea aceeași părere. Descoperirile lui Jung nu se încheie aici; recunoștința pe care el o primește în istoria cercetărilor asupra inconștientului și asupra viselor se datorează arhetipurilor: *umbra*, *anima*, *animus* și *persona*. După părerea lui, toate acestea au puterea de a influența visele și ne pot ajuta să realizăm interpretări cât mai corecte. Toate acestea fiind spuse, vom

putea observa aportul pe care Jung îl are pentru teza de față, deoarece ne ajută să demonstrăm, că visele pot fi interpretate, iar atunci când sunt înțelese, ele ne ajută să privim dificultățile cu care ne confruntăm dintr-o perspectivă mai sănătoasă. Inclusiv pacientul, spre finalul analizei sale, dobândește abilitatea de a oferi interpretări cât mai corecte, ceea ce îl ajută să-și rezolve problemele cu o ușurință mai mare.

Abordarea din ultimul capitol devine și mai filosofică, deoarece cuprinde o parte din marii fenomenologi care au introdus în cercetările lor și fragmente despre vise. Îl avem pe Husserl, pentru care visele sunt mai mult iluzii sau halucinații și nu merită cercetate, deoarece sunt greu de accesat din punct de vedere fenomenologic. Fink, consideră și el visul o imaginație mai captivantă și ne spune că starea mentală din timpul somnului este greu de accesat, având în vedere că dintr-o perspectivă fenomenologică putem analiza doar un ego treaz; cu toate acestea, crede că excluderea fenomenului ar însemna că deja ne-am format o părere despre el. Sartre, pe de altă parte, observă și el că starea de vis este indusă de o formă inconștientă, care nu poate deveni conștientă și care nu-i permite visătorului să plaseze în existență ceea ce este trăit. Însă Sartre, este criticat de către Héring; este de acord cu faptul că cel care visează creează o lume bogată în obiecte și situații, dar după părerea lui, aceasta ar fi funcția cognitivă a visării, care ne permite și să înțelegem realitatea. O scurtă introducere în vis o întâlnim și la Patocka, care ne spune că neputința deplină a visătorului ne arată trecerea intrinsecă în dimensiunea viselor, a cărei tulburare nu-i permite să fie aceeași cu dimensiunea reală. Concluzia lui este că visul nu reprezintă ceva coerent, și sub nicio formă, ceva real, deoarece acest lucru ne-ar putea pune la îndoială întreaga existență. O ultimă teorie o vedem la Conrad, care nu consideră lumea viselor ca fiind în opoziție cu lumea reală, ci tocmai opusul ei. El își apără teoria prin faptul că atunci când începem să visăm, începem să construim o lume proprie, care nu poate include nimic real și este complet detașată de lumea reală. Trebuie să reținem că din perspectiva lui, visul nu este un proces mental de deplasare, ci o experiență localizabilă, fără nicio schimbare de conștiință.

Toate aceste teorii fenomenologice au fost analizate cu ajutorul lui Nicola Zippel prin lucrarea sa *Dreaming Consciousness: A Contribution to Phenomenology*. Ceea ce ne permite să trecem la fenomenologi mai contemporani, dar înainte de asta, este esențial de menționat concluzia lui Zippel asupra acestui fenomen, și anume că visul a fost cercetat din punct de vedere fenomenologic doar parțial; regăsim doar fragmente printre cercetările realizate până în prezent, deoarece niciun filosof nu și-a însușit datoria de a face din vis, nucleul cercetărilor

sale. Nu din lipsa de interes, ci datorită dificultății întâmpinate în investigarea unui proces mental inconștient. Un alt fenomenolog contemporan care contribuie cercetărilor asupra viselor este Julia Iribarne, care susține că visele au sens și ne ajută să descoperim noi aspecte despre ființa umană. Ultima teorie fenomenologică este cea a Mariei Zambrano, analizată din perspectiva Mariei Neves; care își exprimă fascinația față de vise și accentuează importanța acestora în consultațiile sale filosofico-terapeutice. Iar pentru a putea observa și o evoluție asupra teoriilor fenomenului, este important să vedem și câteva aspecte din neuroștiință, care ne întărește și mai mult ipoteza.

Contribuții și concluzii

Visele reprezintă un fenomen mult prea complex pentru a putea ajunge la o concluzie asupra apariției și semnificației lor; mai ales dacă luăm în considerare și faptul că niciun individ nu visează același lucru; fiecare dintre noi creăm imagini mentale în timpul somnului pe care le înțelegem numai noi și care sunt în legătură directă cu viața noastră personală. Deși nu putem exprima o concluzie clară, vestea bună este că acest fenomen continuă să fie cercetat și apar noi descoperiri cu fiecare interes pe care orice om de știință i-l acordă. Chiar dacă contribuția pe care teza de față o oferă, nu este atât de evidentă, susțin în mod încrezător aportul benefic pe care îl are asupra acestui fenomen. Nu numai pentru că accesul la lucrări științifice este dificil, în special la cele aparținătoare fenomenologiei, datorită lipsei unor traduceri și a terminologiei dificile, dar și pentru că această lucrare include cele mai complexe lucrări despre vise scrise până în prezent. Analiza filosofică asupra acestor opere, ne duce cu un pas mai aproape de comprehensiunea viselor. Și chiar dacă sunt mulți cei care nu acordă niciun fel de importanță viselor, sau somnului în general; totuși există un număr mare de oameni fascinați de vise. De aceea, susțin cu tărie că visele sunt o cale bună prin care putem descoperi laturile atât de complexe și misterioase ale ființei noastre; nu numai că ne transmit „mesaje” atunci când ceva nu merge bine în viața noastră, ele sunt capabile să semnalizeze și anumite boli cu care am fi predispuși să ne confruntăm. Mai mult, evoluția rapidă a tehnologiei reprezintă un sprijin și mai mare de care putem beneficia pentru a aprofunda cercetările fenomenului; atât timp cât păstrăm o atitudine receptivă pentru idei noi care continuă să se dezvolte.

Bibliografie

FREUD, Sigmund (2019), *Despre vis*, Editura Trei, București, trad. din germană: Daniela Ștefănescu.

FREUD, SIGMUND (2017b), *Opere Esențiale. Eseuri de psihanaliză aplicată*, vol. 10, Editura Trei, București, trad. din germană și coord.: Vasile Dem. Zamfirescu.

FREUD, Sigmund (2017a), *Opere Esențiale. Interpretarea Viselor*, vol. 2, Editura Trei, București, coord.: Vasile Dem. Zamfirescu, trad.: Vasile Dem. Camfirescu.

FREUD, Sigmund (2010b), *Opere Esențiale. Nevroza la copil*, vol. 8, Editura Trei, București, trad. din germană: Rodica Matei și Ruxandra Hosu, coord. ed.: Vasile Dem. Zamfirescu.

FREUD, Sigmund (2009), *Opere esențiale. Tehnica psihanalizei*, Editura Trei, București, trad. din germană: Roxana Melnicu, coord.: Vasile Dem. Zamfirescu.

HENRIQUE, José Rocha Dias Correia (2014), *The Phenomenology of Dreams in the Viewpoints from Freud, From Jung and from Boss, Plus One New Aspect*, Universal Journal of Psychology, Horizon Research Publishing.

IRIBARNE, Julia V. (2006), *Contributions to the Phenomenology of Dreams*, Círculo Latinoamericano de Fenomenología, Essay 28.

JACOBI, Jolande (2018), *Complex, arhetip, simbol în psihologia lui C. G. Jung*, Editura Trei, București, trad. din germană: Daniela Ștefănescu.

JACQUEMONT, Guillaume (2021), *Știința viselor*, Editura ASCR, Cluj-Napoca, trad.: Iulia Mateiu.

JOHNSON, Clare (2020), *Terapia prin vise*, Editura Litera, București, trad. din limba engleză: Andreea Rosemarie Lutic.

JUNG, C. G. (2018), *Analiza viselor. Note ale seminarului susținut între 1928-1930*, Editura Trei, București, volum editat de William McGuire, trad. din engleză de Sofia-Manuela Nicolae.

NEVES, Maria J. (2014), *Phenomenology of Dreams in Philosophical Practice*, Philosophical Practice, Journal of the Appa, V. 9, No. 3.

NIR, Yuval Nir & Giulio Tononi (2010), *Dreaming and the brain: from phenomenology to neurophysiology*, Trends in Cognitive Sciences, Vol. 14, No. 2, Department of Psychiatry, University of Wisconsin, Madison, USA, Cell Press.

PONTY, Maurice Merleau (1999), *Fenomenologia percepției*, Editura Aion, trad. Ilieș Câmpeanu și Georgiana Vătăjelu.

SHAH, Dev Kumar-Shah, Niraj Khatri Sapkota, Md. Nazrul Islam (2013), *Dream: from Phenomenology to Neurophysiology*, Journal of Biomedical and Pharmaceutical Research 2, 50-57, Department of Physiology, Chitwan Medical College, Bharatpur, Chitwan, Nepal.

ZIPPEL, Nicola (2016), *Dreaming Consciousness: A Contribution from Phenomenology*, Rivista Internazionale di Filosofia e Psicologia, Roma.